
ПРЕДСЕДНИЧКИ ИЗБОРИ У СРБИЈИ 2022: УБЕДЉИВА ПОБЕДА – НЕИЗВЕСНА БУДУЋНОСТ*

УДК 324:342.511(497.11)“2022“

DOI: <https://doi.org/10.22182/spm.specijal42022.7>

Прегледни рад

Слободан Антонић**

Филозофски факултет Универзитета у
Београду, Београд

Сажетак

У првом делу чланка описују се политичке прилике и страначке констелације уочи председничких избора у Србији 2022. године. Опозиција није могла да се договори око заједничког кандидата, који би могао да парира фавориту Александру Вучићу. На крају су прозападна и суверенистичка опозиција изашле с више кандидата. Део прозападне опозиције је процењивао да Здравко Понош има шансе да се нађе у другом кругу, против Вучића. У другом делу чланка описују се председничке кампање кандидата, износе се резултати избора и реакције у јавности на њих. Вучић је убедљиво победио већ у првом кругу, освојивши двеста хиљада гласова више него 2017. године (2.224.914 наспрам 2.012.788). То је изазвало констернацију дела прозападне јавности и нападе на српске бираче да су ауторитарци и националисти. У завршном делу чланка расправља се о стабилности Вучићеве власти. Она се налази у

* Овај чланак је резултат рада на пројекту „Човек и друштво у време кризе“, који финансира Филозофски факултет Универзитета у Београду, у 2022. години.

** Имејл-адреса аутора: santonich@f.bg.ac.rs

процепу између већинског проруског расположења бирача, и антируске политике САД и ЕУ. Само великом политичком вештином Вучић може да избегне да пропадне у тај процеп.

Кључне речи: страначке борбе, изборно понашање, изборна демократија, Александар Вучић

ОПОЗИЦИЈА ОЧЕКУЈЕ ЧУДО

Скупштинске изборе 2020. највећи део опозиције је, незадовољан изборним условима, бојкотовао,¹ те је Србија добила парламент, практично, без опозиције (Јовановић и Vučićević 2020, 634-639). Једина српска странка у скупштини која формално није била члан Вучићеве коалиције – Српски патриотски савез (СПАС), Александра Шапића, с 10 посланичких места – колективно се учланила у СНС (29. маја 2021). Тиме је парламентарну опозицију у Србији 2021-2022. – ако не рачунамо мале сецесионистичке (албанске и бошњачке) странке – чинио само један посланик, дисидент из СПАС-а, Владан Глишић.

Тако се, после избора 2020, могло приметити да 30 година обновљеног вишепартизма у Србији изгледају као клађење (повратно кретање) од изборног ауторитаризма (1990-2003), преко изборне демократије (2003-2014), и опет назад, према изборном ауторитаризму (2014-2021) (Pavlović i Antonić 2007; Vučićević 2010; Jovanović 2014; Vladislavljević 2019; Pavlović 2020). Ванскупштинска опозиција била је слаба и никако није могла да пронађе пут до српских бирача. Она се жалила да је то због медијске блокаде, односно услед немогућности да користи медије који су под контролом Вучића². Међутим, постојали су антирежимски медији који су били на страни опозиције (првенствено пробриселске).³ Они су, међутим, по правилу били идеолошки једностранни, намећући дневни ред који је већина бирачког тела доживљавала као стран. Наиме, која год тема би се отворила, уредници и новинари изводили су увек исти закључак: Србија је главни кривац за ратове деведесетих, свему је крив српски

1 У бојкоту су, од већих опозиционих странака, учествовале: Демократска странка (ДС), Народна странка (НС), Странка слободе и правде (ССП), Српски покрет Двери и Социјалдемократска странка (СДС).

2 То су пре свега биле телевизије: РТС, Пинк и Хепи, као и таблоиди: *Информер*, *Српски телеграф*, *Курир*, *Ало* и *Објектив*.

3 Телевизије: *Н1*, *NovaS*, *Newmax Adria*, или новине: *Данас*, *Нова*, *Време* и *НИН*.

национализам (СПЦ и Вучић), решење је у безусловном уласку у ЕУ (и НАТО), признању независности Косова и у утапању Републике Српске у БиХ.⁴

Пошто су пристајали на такав контекст, а и сами имали не баш најбољу репутацију – рецимо, Драган Ђилас уживао је глас „тајкуна“ који се обогатио злоупотребама (Antonić 2012, 101-132), а Мариника Тепић неког ко тврди да су у Србији 1991-1995. постојали логори за Хрвате (Kalafatić 2009) и ко тражи да Народна скупштина призна „геноцид“ у Сребреници (Fonet 2016) – нису чудили лоши показатељи опозиције у сондажама јавног мњења.

У јулу 2021, према једном истраживању, СНС је имао 58,2% подршке, СПС 9%, ССП 4,5%, ДСС/ПОКС 4%, Доста је било 3,8%, мањинске странке 4%, еколози 2,7%, Народна странка 2,5%, Двери 2%, Заветници 2%, СРС 1,5%, ПСГ 1,4%, и ДС 1,2% (Tanjug 2021). Сондажа друге агенције рађена месец дана раније, дала је следеће вредности: СНС 59,8%, СПС 8,5%, ССП 4,2%, ПОКС 3,2%, Доста је било 3%, Заветници 1,9%, Двери 1,9%, ДСС 1,9%, СРС 1,6%, СВМ 1,5%, НДВБГ 1,4%, НС 1,2%, Левијатан 1,1%, СДС 0,9% итд. (Ipsos 2021). Обе наведене агенције сматрале су се провладиним, али и једна „антирежимска“ агенција, уз ставке понуђене испитаницима које су далеко од изгледа гласачког листића, добила је не баш најбоље резултате (прерачунато без апстинената и неодлучних): „владајуће странке“ 53% (СНС, СПС СПАС..), „бојкот опозиција“ 21% (странке које нису изашле на изборе 2020), лојална опозиција 12% (изашли на изборе 2020), „неко из опозиције“ 14% (Fonet 2021b). Опозиција је нешто више изгледа имала да угрози власт СНС у Београду, али и ту, како је показивало једно друго „нережимско“ истраживање, СНС је имао изгледа да остане у управи уз помоћ СПС и СПАС (Vukadinović 2021).

Опозиција је, још крајем септембра 2020, била у преговорима о изборним условима и није била донела коначну одлуку о изласку на изборе. При томе, није било јасно ни кога би могла да истакне као противкандидата Вучићу на председничким изборима. Такав стартни положај шест месеци пре општих избора – најављених за 3. април 2022. (Politika 2021a; Fonet i Beta 2021) – није претерано слутио на добро.

4 Тако један од главних колумниста листа *Данас* објашњава да је „смог какав данас удишу Београд, Нови Сад и Ниш, Ваљево, Бор и Панчево“, проблем који је настао само зато што су грађани Србије, у протеклим деценијама, „косовојесрбијашили спаљујући амбасаде са три посолена прста“, „молебански чували светиње“, „турали труло лишће на бранике аутомобила“, „јаросно гранатирали Дубровник и Сарајево“ – „и сада смо напрасно запањени откуд то, дођавола, удишемо отровни ваздух?“ (Kišjuhas 2020).

Опозиција се, најпре, поделила око тога како преговарати с Вучићем. Једни су прихватили медијацију ЕУ⁵ (ССП, ДС, СДС), а други су сматрали неприличним да Брисел посредује у српско-српским преговорима (ДСС, СРС, Заветници), и пристали су на директно усаглашавање с влашћу, док су трећи одлучили да учествују на оба панела (Двери и ДЈБ) (Glavonjić 2021). Опозиција је тражила да председнички, скупштински и београдски избори буду у различито време (Valtner 2021a), као и то да Вучић више не буде носилац свих листа, односно да носилац изборне листе мора бити кандидат за место у скупштини (државној или локалној) (Valtner 2021b). Ове захтеве нису подржали бриселски медијатори (*Politika* 2021b), пошто су знали да су за власт потпуно неприхватљиви (Spalović 2021b), а на њима, у свом контрапредлогу европосредницима, више нису инсистирале ни пробриселске странке⁶. У Србији су истовремени председнички, скупштински и општински избори били уприличени и 2012, баш од стране партија и политичара који су се 2021. нашли у опозицији, па је тај захтев сада изгледао чудно.

Једино што је, до краја септембра 2021, постигнуто било је начелно обећање власти да ће седам дана пред изборе престати с функционерском кампањом (Petrović 2021) и да ће омогућити равноправнији приступ опозицији великим медијима које она контролише.⁷ Незадовољна медијацијом европарламентараца, пробриселска опозиција напустила је даље преговоре (Jovićević 2021), које су онда и ЕУ медијатори прогласили окончаним (Luković 2021). Непосредни преговори власти и дела опозиције у Народној скупштини завршени су, 29. октобра 2021, делимичним попуштањем власти у вези надзора над великим медијима и побољшаним обезбеђењем исправности изборног поступка (Milovančević 2021a). Пробриселска Међународна мисија за посматрање избора⁸ известила

5 Опозиција, која је бојкотовала изборе у јуну 2020, прогласила је успех бојкота када је власт, у октобру 2020, пристала на посредништво Брисела. Медијатори су били четворо европосланика; двоје активних (Тања Фајон [*Tanja Fajon*] и Владимир Билчик [*Vladimir Bilčik*]), и двојица пензионисаних (Кнут Флекенштајн [*Knut Fleckenstein*] и Едуард Кукан [*Eduard Kukan*]). Отуда је разочарење опозиције предложеном нагодбом било веће – Ђилас је, рецимо, реаговао тако што је оптужио медијаторе да су корумпирани (Latković 2021b).

6 Странка слободе и правде, Демократска странка, Покрет слободних грађана, Не даavimo Београд, Заједно за Србију и Покрет за преокрет (Latković 2021a).

7 Евромедијатори су предложили, а власт прихватила, образовање привременог надзорног тела за медије, које би чинили РЕМ и чланови опозиције, као и допуну РИК-а с шест додатних чланова и шест заменика из опозиције (*Politika* 2021b).

8 Чинили су је изасланици Канцеларије ОЕБС-а за демократске институције и људска права, Парламентарне скупштине ОЕБС-а, Парламентарне скупштине Савета Европе и Европског парламента.

је да су „законске измене из фебруара 2022. године побољшале, искључиво за ове изборе, заступљеност опозиције у изборним комисијама и транспарентност њиховог рада; продужени су рокови и правни основ за решавање спорова; побољшана је регулатива за финансирање политичких странака и кампања; обезбеђена је постизборна ревизија изборног материјала и успостављено је Привремено надзорно тело за надгледање извештавања о кампањама у медијима“ (ММПИ 2022, 1). После ових измена, по њиховој оцени, „законски оквир у целини пружа адекватну основу за спровођење демократских избора“ (ММПИ 2022, 1).

Крајем 2021. опозиција се нашла у сличном положају као и 1990. године. И поред претњи бојкотом и извесних незанемарљивих побољшања, изборни услови ипак су остали не особито повољнији него 2017. године. Али, опозиција није себи могла да приушти да остане ван скупштине, пошто их је то удаљавало од медија и новца потребног за елементарно функционисање. Тако је опозиција ипак решила да изађе на изборе.

Посебан проблем за опозицију представљало је и то кога да истакне за председничког противкандидата Вучићу. Иначе, Вучић је 2017. помињао да се „99 посто“ неће поново кандидовати за председника (B92 2017), да би 2020. то и поновио (N. A. 2020). Али, те његове изјаве нико није узимао за озбиљно. Током 2021. као могући опозициони кандидати навођене су нестраначке личности, попут владике Григорија, судије Миодрага Мајића и председника САНУ Владимира Костића (Žarković 2021; Karabeg 2021), а од политичара су за могућег председничког кандидата били виђени Мариника Тепић (ССП) и Здравко Понош (НС) (Latković 2021v). Међутим, или они који су помињани нису прихватили кандидатуру, или су кандидати били неприхватљиви делу опозиције и јавности.

Рецимо, Мариника Тепић је, у првој половини 2021. године, деловала као изгледни кандидат пробриселске опозиције. Међутим, ширина тог дела бирачког тела није јамчила ни улазак у други круг председничких избора. Чак и наклоњени медији и аналитичари процењивали су да би Тепићева највише могла да добаци до резултата Саше Јанковића из 2017. године (16%) (Milenković 2020). С друге стране, Тепићева је била неприхваћива за суверенистичку опозицију. „Нећемо да подржимо Маринику Тепић за председничког кандидата“, објашњавао је Бошко Обрадовић, пошто „Вучића може да победи само неко ко је несумњиви патриота – не неко ко је потписао предлог скупштинске декларације о геноциду у Сребреници“ (Petrić 2021). Отуда је Тепићева пребачена за носиоца

листе ССП на парламентарним изборима (Latković 2021g).

Тзв. Скупштина слободне Србије – једна од пробриселских НВО која је имала амбицију да представља опозициони парламент – предлагала је да се унутар опозиције, а по моделу антиорбановске Будимпеште, уприличе (пред)кандидациони избори (SSD 2021). Међутим, опозиционе проЕУ странке то су одбиле, под изговором да је „сада много важније да се под покровитељством европарламентараца изборе за боље изборне услове“ (Spalović 2021a). Борис Тадић био је први опозициони политичар који је отворено рекао да би могао да буде кандидат на изборима. Али, његова најава „ако нема бољих, ја ћу“ (Latković 2021d), одмах је наишла на негодовање. Драган Ђилас је сутрадан прокоментарисао како „има бољих“, премда није рекао ко су (Milovančević 2021b), а Бошко Обрадовић је изјавио да Тадићева самокандидатура личи на повратак на бивши режим. „Народу је доста да бира између Тадића и Вучића“, рекао је челник Двери (Milovančević 2021v). Обрадовић, који је раније објашњавао да опозициони кандидат мора да буде угледни патриота – попут Мила Ломпара или Дејана Бодирогe (Nova.rs 2021), убрзо се и сам самокандидовао, запитавши јавност: „а ко је бољи кандидат за председника од мене?“ (Beta 2021b). Од суверениста, кандидатуру је, до краја 2021, истакао и Милош Јовановић у име коалиције НАДА (ДСС, ПОКС и 23 НВО) (Beta 2021a).

Очајан што се избори приближавају, а опозиција нема председничког кандидата, део јавности тешио се необичним маштаријама. Најпре се тврдило да се не треба бринuti јер ће незадовољан народ сам изнедрити *правог кандидата*, а око њега ће се већ спонтано окупити и несложне опозиционе странке (Лукаш 2021a). Месец дана доцније решење се већ видело у „неполитичком кандидату“, по угледу на украјинског комичара Владимира Зеленског (победио 2019). „На пример, ТВ звезда Иван Ивановић, који би, као забављач, могао да носи ‘ријалити наступе’, уз продукцијски тим, с Тањом Војтеховски (на челу), (...) водио би кампању као пародију на Вучићев начин повезивања с бирачима и јавношћу“ (Лукаш 2021b).

Куриозуми и неочекивани обрти увек су могући. Али, нити је 2000. године народ сам истакао Коштуницу – истакла су га истраживања јавног мњења која су показивала да би једино он могао да обори Милошевића; нити су се 2000. године опозиционе странке спонтано груписале око Коштунице – натерали су их Американци, који су уложили преко 100 милиона (ондашњих) долара у кампању рушења Милошевића (Antonić 2020, 502). А идеју да би неки

„комичар“ могао да сруши Вучића била је таква да је боље да је и не коментаришемо.

На крају је како пробриселска, тако и суверенистичка опозиција на председничке изборе изашла с више кандидата. Ђилас је, без договора с осталима из коалиције Уједињени за победу Србије, истакао Здравка Поноша (Гајић 2022), а пошто је за коалицију *Морамо* Понош био одвећ „десно“, кандидована је Биљана Стојковић (Savić 2022). „Националисти“ су истакли Бошка Обрадовића (Двери-ПОКС), Милоша Јовановића (ДСС+), Милицу Ђурђевић Стаменковски (Заветници) и Бранку Стаменковић (ДЈБ и Здрава Србија). Између Поноша и Стојковићеве је, како ћемо видети, и било извесних политичких разлика, док су се између четири представника суверенистичке опозиције идеолошке и политичке разлике морале тражити лупом, те се њихове засебне кандидатуре могу објаснити тек лидерском суревњивошћу, или пак чињеницом да су председнички кандидати добијали за кампању по 46 милиона динара (400.000 евра; ММРП 2022, 11).

Главни проблем опозиције била је њена дубока подељеност – не само на пробриселске и суверенистичке странке, већ и унутар сваког од ова два идеолошка табора (посебно између крхотина некадашњег ДС-а⁹). Двери су биле предложиле опозицији врло разумну платформу о ненападању и изборној сарадњи у седам тачака (Dveri 2021), али она је игнорисана или с презиром одбачена, па су у изборној кампањи поједини представници пробриселске опозиције нападали опозиционе „десничаре“ и „националисте“.¹⁰ Опозициона јавност наслућивала је пораз, тешећи се некаквим нумеролошким цикллизмом – наводно, постоји правило о *три дванаестице*: 12 година власти Милошевића (1987-2000), 12 година власти ДОС-а (2000-2012) и 12 година власти Вучића (2012-2024) (Monitor 2019). Али, хороскопи и хиромантија углавном су утехе слабих.

Међутим, очекивања од избора ненадано су подигнута због масовности еколошких протеста, у новембру и децембру 2021. (Fonet 2021a), као и позивањем на истраживања јавног мњења из фебруара и марта 2022, која су, према тврдњама Драгана Ђиласа,

9 Сукоби на линији Ђилас-Тодић-Јеремић лако су се препознавали, рецимо, у овом Тодићевом интервјуу (Latković 2021d).

10 Јанко Веселиновић, један од челника коалиције Уједињени за победу Србије (Ђилас-Тепић), оптуживао је „супруга Милице Заветнице да је близак СНС-у, да добија послове од државе, преко ЕПС-а и близак је групи навијача Црвене Звезде“, а „Јовановић из ДСС-а је у канцама Службе“, јер му је „Селаковић био у Комисији за избор у ванредног професора“ (Veselinović 2022). За Александра Оленика (коалиција Заједно за Војводину) чак и Владета Јанковић био је „наметнути клеронационалиста који је правдао атентат на Ђинђића“ (Olenik 2022).

наговештавала успех опозиције на изборима. Ђилас је најављивао да ће листа Маринике Тепић освојити 27% (добила 14%), да ће Понош на председничким изборима узети чак 28,5% (добило 18,4%), при чему од „700.000 неодређених“ њих 80-90% су „за Поноша“ – због чега, уверавао је публику Ђилас, „Вучић не може да добије у другом кругу“ (Valtner 2022a)¹¹. Таквим наступима стварана су, код дела публике, нереална очекивања. Један коментатор наклоњен опозицији озбиљно је предвиђао „да би победа опозиционог кандидата у другом кругу сасвим извесно ретроактивно утицала на однос снага створен парламентарним изборима“, те да би опозиција онда чак могла да формира и владу (Ivković 2022). Други коментатор сличан преокрет видео је у победи опозиције у Београду (Demostat 2022), а свакако најкреативнији био је трећи коментатор, који је оштроумно проценио да је „на Песми за Евровизију дошло до изненађења, па може и на изборима да дође“ (NI 2022b)¹².

ПОНОВНИ ТРИЈУМФ ВУЧИЋА

Вучићеву кандидатуру на председничким изборима од 3. априла 2022. године подржале су исте странке као и 2017,¹³ плус СРС. Одмах на почетку кампање, 24. фебруара, почео је рат у Украјини, који је бацио у засенак друге теме. Медијски аналитичари су утврдили да су због тога „еколошка питања готово нестала из јавности“ (Petrović 2022), а „евроинтеграције као тема предизборне кампање биле су на нивоу статистичке грешке“.¹⁴ Људи су се уплашили нуклеарне ескалације, а несташница хране и енергената постала је реална опасност чак и за становништво неких од најбогатијих држава у ЕУ. То је олакшало кампању Александра Вучића, који је с места председника Републике и првог човека власти могао слати умирујуће

11 Ђилас је био у тој мери самоуверен, да је ниподаштавао истраживаче који су имали другачије резултате. Ђорђу Вукадиновићу, на пример, ругао се да „не може да се определи да ли је истраживач, аналитичар, политичар, Влах или Србин“, исмевајући његов налаз да СНС у Београду има више од 36% (добило је 38%), а да ће СПС узети 9% (добило је 7%) – јер је, по Ђиласу, „СПС у Београду на граници цензуса“ (Ѓилас 2022).

12 *Nova.rs* је, и пре тога, дала свој обол фантастичним насловом: „Констракта о томе да ли њена победа значи потенцијалну смену власти“ (Dedakin 2022).

13 Српска напредна странка (СНС), Социјалдемократска партија Србије (СДПС), Покрет социјалиста (ПС), Партија уједињених пензионера Србије (ПУПС), Покрет Снага Србије (ПСС), Српска народна партија (СНП), Српски покрет обнове (СПО), Народна сељачка странка (НСС), Уједињена сељачка странка (УСС), Боља Србија (БС), Социјалистичка партија Србије (СПС), Савез војвођанских Мађара (СВМ).

14 Представљање мониторинга о извештавању у предизборној кампањи Бироа за друштвена истраживања (БИРОДИ), за период од 15. фебруара до 14. марта (обухватио ТВ с националном фреквенцијом и Н1, као и шест дневних новена); *Beta* 2022a.

поруке да „у Србији неће бити рата, Србија ће сачувати мир, Србија ће сачувати стабилност“, „биће довољно хране, довољно бензина, довољно свега што нам је потребно у будућности, јер одговорна и озбиљна српска држава за то се постарала“ (Popović 2022a).¹⁵

Провладини медији ширили су оцену да се Србија налази под изузетно снажним притиском САД и ЕУ како би се придружила антируској коалицији, а и сам Вучић се често жалио на међународне притиске на Србију (Р. О. 2022). Бирачима је сугерисано да опозициони кандидати имају мало или немају никакво државничко искуство, те да је питање је како би се снашли у овако тешким приликама. Србији је потребан шеф државе, који може да обезбеди континуитет сигурности и да сачува мир и стабилност – била је основна порука Вучићеве кампање (Popović 2022b).

Здравко Понош себе је представљао као припадника политичког центра.¹⁶ „За себе мислим да сам центриста, по питању социјалне правде на левој сам страни од центра, а по питању националне безбедности моја позиција је десно од центра“ (Valtner 2022b). Залагао се за спој „грађанског и националног“ (Fonet 2022a), био је против истополног брака (Fonet 2022b) и уласка Србије у НАТО (Fonet 2022v), а за Косово је тврдио да је оно „проблем који мора да се решава тако да свако решење буде у корист грађана који тамо живе“ (Nova.rs 2022). Уколико буде изабран за председника, потписаће закон којим би се вратиле одузете пензије (Beta 2022v), а питање „геноцида“ у Сребреници за њега је решено скупштинском Декларацијом из 2010 (NovaS 2022, 13:57-14:16)¹⁷

15 Другом приликом Вучић је изјавио да Србија не само да има довољно хране за себе, већ да ће је има „и за извоз у суседне земље“ (Beta 2022b).

16 Кандидовала га је коалиција Уједињени за победу Србије, коју су чинили Странка слободе и правде (ССП), Народна странка (НС), Демократска странка (ДС), Покрет слободних грађана (ПСГ) и још неколико мањих политичких групација.

17 Због ове изјаве провладине новине одмах су нападе Поноша да се тиме отворено „сложио да је у Сребреници био геноцид“ (Novosti online 2022). Изворни текст Декларације (20/2010-3) може се наћи на сајту *Службеног гласника* (<https://sn.rs/3wu8y>), па је лако утврдити да се у њој нигде не употребљава реч „геноцид“. Каже се: „Скупштина најоштрије осуђује злочин извршен над бошњачким становништвом у Сребреници јула 1995. године, на начин утврђен пресудом Међународног суда правде“. Израз „на начин утврђен“ не односи се на квалификацију злочина, већ на начин на који је злочин извршен. Како кажу правници: „*начин* је у кривичном праву радња извршења, а не правна квалификација“ (Бранко Павловић). Ратни заробљеници стрељани су, без суда, тада и на том месту, и тај део пресуде МСП-а се прихвата. Али, нема говора да се Декларацијом аутоматски пристаје и на правну квалификацију злочина. За Декларацију је 2010. гласао и СПС, који свакако не би пристао да намакне омчу „геноцидаша“ око свог врата. Уосталом, да је Декларација фактичко признање, не би се морало да се, шест година доцније, поднесе „Предлог резолуције о геноциду у Сребреници“.

Биљана Стојковић, кандидат коалиције Морамо,¹⁸ залагала се за „уставни патриотизам“, као „наднационални концепт“ (*NI* 2022a), као и за „катарзу због ратних деведесетих“ (*Beta* 2022g). Украјинску кризу видела је првенствено као „агресију једне државе (Русије) на сувереност, територијални интегритет друге државе“ (Bogdanović 2022). Говорила је да ће као председница „поштовати секуларност државе“ и неће ићи код патријарха, државност Србије на Косову по њој је изгубљена Бриселским споразумом, питање независности Косова било би изнето на референдум, као и питање прикључења НАТО, истополне заједнице морају се признати, „укључујући и право на брак и децу“ (*Danas* 2022a), а марихуану ваља легализовати (*Beta* 2022g).

„Националистички“ кандидати залагали су се за тешње везе с Русијом, а против санкција (Милица Ђурђевић) (*Danas* 2022b), за обнову монархије, а против квалификације Сребренице као геноцида (Милош Јовановић) (*NI* 2022a), за економски патриотизам и помоћ сељацима и пољопривреди (Бошко Обрадовић) (*RTV* 2022), за „конзервативни поглед на свет и демохришћанску традицију“, а против ЕУ, за монархију а против „Вучића као новог Тита“, као и за подизања споменика Дражи Михаиловићу у Вашингтону (Бошко Обрадовић) (*NI* 2022a).

Медији су били стандардно политички подељени, па су, рецимо, „изузетно позитивно“ о Вучићу писали *Политика* (93% релевантних чланака), *Вечерње новости* (91%) и *Информер* (85%), а о Здравку Поношу дневни лист *Нова* (61%) (*Danas* 2022v). Вучић ни на овим председничким изборима није желео да учествује у дебатним ТВ емисијама с другим председничким кандидатима. Пробриселска Међународна мисија за посматрање избора оценила је да „иако су медији извештавали о свим изборним учесницима, већина јавних сервиса и приватних телевизија са националном фреквенцијом фаворизовали су актуелног председника и владајућу коалицију, што је ограничило могућности бирача да донесу потпуно информисане одлуке“ (ММПИ 2022, 1).

Ипак, Мониторинг медија посматрачке мисије Канцеларије ОЕБС-а за демократске институције и људска права истакао је „да су РТВ Србије и РТВ Војводине покривале предизборне активности свих изборних учесника у складу са законом и омогућили равноправни приступ посебним изборним програмима“ (ММПИ 2022, 13). Такође, избори 2022. били су први у Србији на којима је било забрањено, 10 дана пред гласање, извештавање о свечаном отварању путева и

18 Чинили су је: Заједно за Србију, Не даймо Београд и Еколошки устанак.

здања на којима учествују државни функционери који су, уједно, и изборни такмаци (тзв. функционерска кампања).

Укупна државна дотација за председничке изборе 2022. износила је 895.510.000 динара или 7,8 милиона евра (ММРП 2022, 11). Четрдесет одсто средстава одређених за изборне кампање равномерно је расподељено међу предлагаче председничких кандидата пре избора, уз пријаву и изборно јамство. Преосталих 60 посто средстава добила је кампања победничког кандидата на председничким изборима. СНС је, према сопственом финансијском извештају, са страначког рачуна у марту 2022. за председничку кампању уплатила 907.000 евра, али је Вучићева кампања, као победничка, после избора могла да рачуна на исплату од 4,7 милиона евра (ММРП 2022, 12).

Исход председничких избора трезвене посматраче и истраживаче није ни мало изненадио (табела 1). Вучић је уверљиво победио, добивши чак двеста хиљада гласова више него 2017. године (2.224.914 наспрам 2.012.788, или 58,59% : 55,08%). По саопштавању прелиминарних резултата Вучић се похвалио да је „једини који је два пута победио у првом кругу“ (*Youtube* 2022; *Politika* 2022), али то је успео и Милошевић, 1990. и 1992.

Табела 1.: Председнички избори 2022.

кандидат	Странка	гласови	%
Александар Вучић	Заједно можемо све (СНС, СДПС, ПС, ПУПС, ПСС—БК, СНП, СПО, НСС, УСС, БС), СПС, СВМ.	2.224.914	58,59
Здравко Понош	Уједињени за победу Србије	698.538	18,39
Милош Јовановић	Национално демократска алтернатива (ДСС)	226.137	5,95
Бошко Обрадовић	Двери—ПОКС	165.181	4,35
Милица Ђурђевић	Заветници	160.553	4,23
Биљана Стојковић	Морамо	122.378	3,22
Бранка Стаменковић	Суверенисти	77.031	2,03
Миша Вацић	Српска десница	32.947	0,87

Уписаних бирача 6.502.307, гласало 3.797.612 или 58,62%, неважећих листића 89.933 (2,37%); Извор: RIK 2022.

Ипак, из упоредно историјске перспективе, Вучићев резултат је заправо одличан, четврти од тринаест (табела 2), поготово ако се има у виду да су Милошевићеви рекорди из 1990. и 1992. остварени на већем бирачком телу (1990: 7.033.610; 1992: 6.949.150; наспрам 2022: 6.502.307) и с далеко мањом могућности контроле досипања гласова.

Табела 2.: Гласови у првом кругу председничких избора

	<i>број</i>	<i>такмац</i>	<i>година</i>
1	3.285.799	Слободан Милошевић	1990.
2	2.515.047	Слободан Милошевић	1992.
3	2.470.304	Војислав Коштуница	2000. ¹⁹
4	2.224.914	Александар Вучић	2022.
5	2.012.788	Александар Вучић	2017.
6	1.699.098	Војислав Коштуница	2002.
7	1.665.822	Милан Милутиновић	1997.
8	1.646.172	Томислав Николић	2008.
9	1.474.924	Зоран Лилић	1997.
10	1.166 896	Томислав Николић	2003.
11	1.123 420	Војислав Коштуница	2002.
12	989.454	Борис Тадић	2012.
13	954.339	Томислав Николић	2004.

Опозициона јавност тешко је примила пораз. „Режим је јуче практично поново прегазио опозицију“, пожалио се стални коментатор *Peščanika* (Plić 2022). Фрустрација је, исказивана углавном на два начина: обрушавањем на РИК и на бираче.

Пошто је, после затварања биралишта, јављено да „РИК неће саопштити прелиминарне резултате“, него сутрадан у 20.00 часова (*NI* 2022v), то је доживљено као показатељ некаквих скривених изборних махинација. „Ово се није догодило никада од 2000. године до данас“, јавио је репортер *NI*, а Бета је пренела оцену адвоката Ивана Нинића да је РИК тиме „починио највећи злочин против

19 Број гласова се односи само на територију Србије.

демократије у последњих 30 година – не постоје речи којима ова срамота може да се опише“ (*NI* 2022v). Уредница *Нове економије*, Биљана Степановић изјавила је „да не памти да се РИК у изборној ноћи спакује и оде кући – ово је скандал пар екселанс“ (*Direktno* 2022), а потпредседница ДС Татјана Манојловић рекла је да је то „још један доказ да је РИК у потпуности под контролом режима и да не сме да објави резултате док их Вучић не саопшти“ (*Danas* 2022g). Чак су позвани и грађани да се окупе испред РИК-а да протестују, пошто је јасно да су „избори покрадени“ (S. Ć. 2022).

Међутим, реч је била о томе да су у склопу поменутих преговора власти и опозиције у фебруару 2022. донети нови изборни прописи (ZOINP 2022) којима је одређено да се током изборне ноћи подаци о резултатима гласања аутоматски објављују на веб страници РИК-а, онако како се обраде, док РИК прелиминарне резултате проглашава 24 часа након затварања бирачких места (ZOINP 2022, чл. 122-123). РИК је једноставно само поступао онако како му је налагао нови закон који је заправо донет с идејом „повећане транспарентности процеса“ (ММПИ 2022, 2).

Друга ирационална реакција опозиционе јавности била је лавина напада на бираче. Бојан Пајтић рекао је да „инфантилном делу популације демократија представља само терет“ (Рајтић 2022), а Срђан Драгојевић да је у Србији „на демократским изборима јуче победила жеља већине да неће демократију“ (Петковић 2022). Други коментатор *Peščanika* опсетио се Андрићеве мисли „о затрованости духа балканских народа који као да умеју само или да трпе или да чине насиље“ (A. Pavlović 2022), а редовни гост *NI*, Срђан Лукић, оценио је да је „Србија болесно друштво и ту на жалост нема помоћи“ (Лукић 2022). Весна Пешић је објаснила да „Србија има само једну идеологију већ 30 година – отровни национализам“ (Решић 2022), а Анђела Рувидић, као 10. на листи НДМБГ за београдске изборе и 44. за парламентарне, лајковала је прижељкивање да становници Горњих и Доњих Недељица – одакле су кренули еко протести широм Србије због рудника литијума – а будући да су гласали „погрешно“, помру од рака (*Fotografija* 2022).

Један твитер коментатор написао је, поводом исхода избора, да је „просечан IQ у Србији 89 – то је физиолошка тупост“, те да код нас „просечан гласач заире и има аверзију од знања“ (Nicolas 2022). Тиме је на изборе 2022. само применио теорију коју је пар дана уочи избора, на једној трибини, формулисао социолог Јово Бакић: „Ми имамо озбиљне проблеме. Ти озбиљни проблеми су овде (показује на мозак). Тестирање интелигенције у Европи говори

да је Србија само испред Црне Горе и Албаније.²⁰ То је квоцијент 89,²¹ што значи испод онога што је просек за човека. Већ улазимо у домен дебилитета! Као социолог сам увек склон да тестирање интелигенције узимам с резервом. Али, ако повежете квоцијент интелигенције с дешавањима у привреди и у друштву онда видите да то заправо можда и није бесмислено. Ми морамо да видимо у глави нашој шта је“ (Građanski preokret 2022, 56:33-58:08).

Оно што је неспорно, међутим, јесте да су општи избори 2022, уз све недостатке, ипак били у већој мери демократски од скупштинских избора 2020, као и да је Вучић њима обезбедио знатно већи легитимитет. Средином 2022. имамо систем доминантне, хегемоне странке и снажног, харизматског лидера, уз подељену, „проевропску“ и „националистичку“ опозицију, која је међусобно удаљенија него што је свака од њих на дистанци спрам СНС.

БУДУЋНОСТ ВЛАСТИ У СЕНЦИ СВЕТСКОГ СУКОБА

Већ је у нашој литератури показано колико председнички избори у Србији снажно утичу на политички живот, као и на распоред политичке моћи (Antonić 2020). Милошевић се, кроз председничке изборе (1990. и 1992) потврђивао као први човек Србије, али је и његов политички пад дошао као учинак изгубљених председничких избора (2000). Такође, крај доминације Бориса Тадића и Демократске странке означен је изгубљеним председничким изборима 2012. године. Коначно, супремација данашње хегемоне политичке личности, Александра Вучића, утврђена је његовом убедљивом победом на председничким изборима 2017. и 2022. године.

Међутим, у данашњој Србији постоје два чиниоца од којих зависи ко ће бити на власти: један је народ, и његова воља се исказује на изборима; а други је политички Запад, са својим готово пресудним економским, медијским и војно-безбедносним утицајем. Као малој земљи на полупериферији светског капиталистичког система (Mandić 2015), суверенитет Србије је, реално, знатно ограничен. У структуралном погледу, Србија је типична постмодерна колонија (Antonić 2022; 2019), а политички показатељ таквог положаја било је формирање владе 2008. године (Antonić 2020, 544-545). Оно није било у складу с изборним резултатом као изразом воље већине

20 Бакић овде мисли на вест: *B92* 2022.

21 Овај податак се може наћи: *Average IQ* 2022.

бирача, али је таква влада уживала поверење и имала подршку другог кључног чиниоца – политичког Запада.

Србија се, када је реч о *реалној конституционалности*, на неки начин вратила у 19. век. У то време влада није зависила само од избора и скупштине, већ и од воље монарха, који је могао да обори владу кад год би изгубила његово поверење (Antonić 2015). Оно што је тада био монарх, данас је у Србији политички Запад (САД и ЕУ). Вучић је победом на изборима 2022. обезбедио легитимитет барем што се тиче бирача. Али, уколико би се други кључни политички чинилац окренуо против њега, питање је да ли би он могао, у данашњим приликама, дочекати крај мандата 2027. године.

У овом тренутку светске историје, када између САД/ЕУ и Русије бесни посреднички рат (*proxu war*), власт у Србији је у озбиљном процепу. Два кључна политичка чиниоца у Србији налазе се на две супротне стране фронта. Народ је на страни Русије,²² а други фактор *реалне конституционалности* води рат с Русијом. У ком год смеру да крене, Александар Вучић ризикује да један од та два чиниоца окрене против себе.

Ушли смо у раздобље големе неизвесности, када не можемо да кажемо ни какав ће, у наредним годинама, бити садржај наше унутрашње и спољне политике, нити да претпоставимо када ће бити следећи председнички избори и који такмаци и политичке формације ће на њима учествовати. Чак ни то да ли ће следећих председничких избора уопште и бити...

22 По истраживању НСПМ, преко 80% грађана Србије је против санкција Русији, против уласка у НАТО и контра давања Косова за улазак у ЕУ (NSPM 2022). По сондажи Института за европске послове, 76% испитаника било је против санкција Русији, а 76% њих је тврдило да нам је Русија пријатељ (*Glas Amerike* 2022). По Демостатовом истраживању, 71% грађана Србије било је против санкција Русији – 21% је мислило да „Србија треба јасно и гласно да стане на страну Русије“, а 50% да „Србија треба да буде неутрална и по цену санкција, несташица и свега онога што подсећа на 90-те године“ (Mihailović 2022). По Цртином истраживању, за рат у Украјини криви су Запад и Украјина – то мисли 72% узорка (Русија 11%), да је Русија морала да интервенише због ширења НАТО на исток сматра 72% испитаника, а против санкција Русији је читавих 83% – чак 32% је против санкција макар по цену потпуног одустајања од ЕУ (Šljukić Bandović 2022).

РЕФЕРЕНЦЕ

- Antonić, Slobodan. 2012. *Đavo, istorija i feminizam: sociološke pustolovine*. Kragujevac: Centar slobodarskih delatnosti, <https://sn.rs/16ljk>
- Antonić, Slobodan. 2015. „Demokratija“, u: *Srbi 1903-1914: istorija ideja*, priredio Miloš Ković, str. 27-142. Beograd: Clio.
- Antonić, Slobodan. 2019. „Ostati svoj u koloniji: očuvanje srpskog identiteta na periferiji atlantističkog carstva“, u: *Srpski identitetski kriterijumi u procesu globalizacije*, zbornik radova s naučnog skupa održanog 23. 6. 2018. u Vukovoj zadužbini u Beogradu, [ur. Milimir Mučibabić, Miloš Kovačević], str. 55-76. Beograd: SKPD „Prosvjeta“.
- Antonić, Slobodan. 2020. „Predsednički izbori u Srbiji 1990-2020“, u: *Kako, koga i zašto smo birali: izbori u Srbiji 1990-2020. godine*, priredili Milan Jovanović i Dušan Vučićević, str. 471-582. Beograd: Institut za političke studije i Službeni glasnik.
- Antonić, Slobodan. 2022. „Kinesko iskustvo kompradora danas“, u *Kineski socijalizam i moderan svetski poredak: sto godina komunističke partije Kine*, urednici Vladimir N. Cvetković, Žarko Obradović, Vladimir Ajzenhamer, str. 49-70. Beograd: Fakultet bezbednosti. <https://sn.rs/tbjur>
- Average IQ*. 2022. “What is the average iq in Serbia?” *Average IQ by country*, 2022, <https://sn.rs/8dson>.
- B92. 2017. „Vučić za Blumberg: Završim posao do 2022. i to je to“, B92: 22. decembar 2017, <https://sn.rs/p3jtj>.
- B92. 2022. „Kontroverzno istraživanje – Srbi i Albanci među najglupljim narodima Evrope“, B92: 16. januar 2022, <https://sn.rs/b1f2s>.
- Beta. 2021a. „Miloš Jovanović (DSS) biće kandidat koalicije NADA za predsednika Srbije“, *Danas*: 10. septembar 2021, <https://sn.rs/h4hbv>
- Beta. 2021b. „Obradović: Pasivni bojkot nije opcija, ko je bolji kandidat za predsednika od mene?“, *Danas*: 16. septembar 2021, <https://sn.rs/71d0j>
- Beta. 2022a. „BIRODI: Učesnici predizborne kampanje evrointegracijama posvetili manje od jedan odsto vremena“. *Danas*: 22. mart 2022, <https://sn.rs/a3dcb>.
- Beta. 2022b. „Vučić: Srbija ima dovoljno hrane, a biće izvoza u susedne zemlje“, *NI*: 16. mart 2022, <https://sn.rs/9chfx>.
- Beta. 2022v. „Ponoš: Bio bih srećan da kao predsednik potpišem zakon o vraćanju oduzetih penzija“, *Danas*, 9. mart 2022, <https://sn.rs/wwpbj>.

- Beta. 2022g. „Stojković: Suočavanje sa istinom ratnih devedesetih“, *NI*: 31. mart 2022, <https://sn.rs/4b48v>
- Bogdanović, Nevena. 2022. „Kandidati za predsednika Srbije o Ukrajini: Od negiranja do činjenica“, *Radio Slobodna Evropa*, (bez datuma), <http://skr.rs/z4G5>.
- Valtner, Lidija. 2021a. „Razdvajanje izbora jedini zahtev oko kojeg nema spora“, *Danas*: 25. januar 2021, <https://sn.rs/yclnr>
- Valtner, Lidija. 2021b. „Lazović: Razdvajanje izbora je jedan od ključnih zahteva“, *Danas*: 7. avgust 2021, <https://sn.rs/wpv51>.
- Valtner, Lidija. 2022a. „Đilas: SNS na 48, a lista 'Ujedinjeni za pobjedu Srbije – Marinika Tepić' na 27 odsto“, *Danas*: 10. mart 2022, <https://sn.rs/af8wb>.
- Valtner, Lidija. 2022b. „Zdravko Ponoš za Danas: Dosta smo odratovali za nekoliko generacija, ovaj narod bi da živi“, *Danas*: 15. mart 2022, <https://sn.rs/9ljxf>.
- Veselinović, Janko. 2022. Tviter profil Janka Veselinovića, 7. februar 2022, <https://sn.rs/5khov>.
- Vladislavljević, Nebojša. 2019. *Uspon i pad demokratije posle Petog oktobra*. Beograd: Arhipelag.
- Vukadinović, Đorđe. 2021. „Istraživanja javnog mnjenja: Beograd, proleće 2021. – političke posledice jednog 'anšlusa'“. *NSPM*: 13. jun 2021, <https://sn.rs/cmufx>
- Vučićević, Dušan. 2010. „Demokratizacija kroz izbore – izborni autoritarizam u Srbiji.“ *Politička revija*. Vol. 26, Ho. 4: 1–28. <https://sn.rs/uo9hn>
- Gajić, Petar. 2022. „SSP predložio da Zdravko Ponoš bude predsednički kandidat opozicije“, *NI*: 22. januar 2022, <https://sn.rs/xr9dx>.
- Glavonjić, Zoran. 2021. „Srpska opozicija u dve kolone pregovora o izbornim uslovima“, *RSE*, 6. maj 2021, <http://skr.rs/z4Gi>.
- Glas Amerike*. 2022. „Istraživanje: Većina građana Srbije protiv sankcija Rusiji“, *Glas Amerike*: 13. april 2022, <http://skr.rs/z4fg>.
- Građanski preokret. 2022. „Srbija je pod kolonizacijom i ekonomskom okupacijom“, *Youtube*, 30. mart 2022, <https://sn.rs/23dk9>.
- Danas*. 2022a. Beta, „Biljana Stojković: Predsednik ne može da prizna nezavisnost Kosova, ni odluči o ulasku u NATO“, *Danas*: 18. mart 2022, <https://sn.rs/egsur>.
- Danas*. 2022b. Beta, „Milica Đurđević: Srbija da ne uvodi sankcije Rusiji“. *Danas*: 22. februar 2022, <https://sn.rs/3txbq>
- Danas*. 2022v. Beta, „BIRODI: Učesnici predizborne kampanje evrointegracijama posvetili manje od jedan odsto vremena“. *Danas*: 22. mart 2022, <https://sn.rs/11ohs>
- Danas*. 2022g. Beta, „Manojlović (DS): RIK ne sme da objavi rezultate

- dok ih Vučić ne saopšti“, *Danas*: 3. aprila 2022, <https://sn.rs/bu5r6>
- Dedakin, Irena. 2022. „Kontrakta o tome da li njena pobeda znači potencijalnu smenu vlasti“, *Nova.rs*: 7. mart 2022, <https://sn.rs/b4f8j>
- Demostat. 2022. „Boban Stojanović: Ako opozicija pobedi u Beogradu, sve se menja“, *Danas*: 28. mart 2022, <https://sn.rs/vc4tw>
- Dveri. 2021. „Predsedništvo Srpskog pokreta Dveri: Predlog za saradnju unutar opozicije u sedam tačaka“, Dveri, 1. septembar 2021, <https://sn.rs/6ypgn>.
- Direktno*. 2022. „Je l’ se RIK probudio? Ne mora - tu je Vučić“, *Direktno*, 4. april 2022, <https://sn.rs/470cq>.
- Dilas, Dragan. 2022. „Lažna izborna istraživanja – od Ipsosa do Đorđa Vukadinovića“, *Danas*: 17. februar 2022, <https://sn.rs/jbs15>.
- Žarković, Igor. 2021. „Ko će na crtu Vučiću? Opozicija traži predsedničkog kandidata, Tadić se sam nudi, neki bi Mariniku, a pominju se i sudija, košarkaš, vladika i akademik!“, *Blic*: 11. april 2021, <https://sn.rs/uurbu>.
- Zakon o izboru narodnih poslanika [ZOINP]. 2022. Službeni glasnik RS, br. 14/2022, <https://sn.rs/8j5vw>.
- Ivković, Marjan. 2022. „Kako (ne) stvoriti referendumsku atmosferu pred izbore u Srbiji?“, *Peščanik*: 25. mart 2022, <https://sn.rs/494gg>.
- Ilić, Dejan. 2022. „Izborna dembelija“, *Peščanik*: 4. april 2022, <https://sn.rs/hbcq9>.
- Ipsos*. 2021. „Da su izbori danas, SNS bi osvojila 59,8% glasova!“, *Informers*: 27. juni 2021, <https://sn.rs/w62ss>
- Jovanović, Milan i Dušan Vučićević. 2020. „Izbori za narodne poslanike Narodne skupštine Republike Srbije 1990-2020“, u: *Kako, koga i zašto smo birali: izbori u Srbiji 1990-2020. godine*, priredili Milan Jovanović i Dušan Vučićević, str. 583-646. Beograd: Institut za političke studije i Službeni glasnik.
- Jovanović, Nataša. 2014. „Na ivici izborne demokratije: Srbija posle izbora 2014. godine“, *Sociološki pregled*, god. 48, br. 4, str. 507–530, <https://sn.rs/bqi92>
- Jovičević, Mihailo. 2021. „Dilas: Napuštamo pregovore sa vlastima i EU“, *Nova*: 17. septembar 2021, <https://sn.rs/jd412>
- Kalafatić, Damir. 2009. „Tko je to ubijao Hrvate....a danas prešućuje?“, *portal Hrvatskoga kulturnog vijeća*, 16. listopada 2009, <https://sn.rs/urhwt>.
- Karabeg, Omer. 2021. „Da li je Vučić nepobediv?“, *RSE*, 31. januar 2021, <http://skr.rs/z4GG>.

- Kišjuhas, Aleksej. 2020. „Zapuštena Srbija“, *Danas*: 26. januar 2020, <https://sn.rs/9uwz3>
- Latković, Nataša. 2021a. „Dokument: Opozicija EU četvorki poslala svoj predlog Sporazuma o izborima“, *Nova*: 14. septembar 2021, <https://sn.rs/n3vce>
- Latković, Nataša. 2021b. „Đilas: Evroparlamentarci zbog ličnog komfora precrtali evropske vrednosti“, *Nova.rs*: 24. septembar 2021, <https://sn.rs/ubemb>
- Latković, Nataša. 2021v. „Ko će iz opozicije na crtu Vučiću“, *Nova.rs*: 3. septembar 2021, <https://sn.rs/njfdg>.
- Latković, Nataša. 2021g. „Marinika Tepić nosilac liste SSP na parlamentarnim izborima“, *Nova.rs*: 7. jul. 2021, <https://sn.rs/4asfn>.
- Latković, Nataša 2021d, „Tadić: Ako nema boljih, ja ću se kandidovati protiv Vučića“, *Nova.rs*: 6. april 2021, <https://sn.rs/vtixn>.
- Latković, Nataša. 2021đ. „Tadić: Nije se još pojavio kandidat koji bi pobedio Vučića“, *Nova.rs*: 21. septembar 2021, <https://sn.rs/regrj>
- Lukač, Jasmina. 2021a. „Ko će biti predsednički kandidat opozicije“, *Demostat*, 5. avgust 2021, <https://sn.rs/45nwd>.
- Lukač, Jasmina. 2021b. „Nepolitički kandidat“, *Demostat*, 18. septembar 2021, <https://sn.rs/oj0hc>.
- Lukić, Srđan. 2022. Tviter nalog Srđana Lukića, 4. april 2022, <https://sn.rs/1xxc1>.
- Luković, Danijela. 2021. „‘O dokumentu koji smo predložili neće se opet pregovarati’: Tanja Fajon o međustranačkom dijalogu, predloženim merama i Đilasovom komentaru“, *Blic*: 26. septembar 2021, <https://sn.rs/48hm5>
- Mandić, Stefan. 2015. „Položaj Srbije u svetskom kapitalističkom sistemu“, *Kultura: časopis za teoriju i sociologiju kulture i kulturnu politiku*, br. 148, str. 80-101, <https://sn.rs/r4o6c>.
- Milenković, Mirjana R. 2020. „Kakve bi šanse na izborima imala Marinika Tepić protiv Vučića?“, *Danas*: 22. septembar 2020, <https://sn.rs/tbisl>.
- Milovančević, Vojislav. 2021a. „Detalji sporazuma Vučića i opozicije iz Skupštine“, *NOVA portal*: 29. oktobar 2021, <https://sn.rs/254nx>.
- Milovančević, Vojislav. 2021b. „Đilas o Tadiću kao predsedniku: Ima boljih kandidata“, *Nova.rs*: 7. april 2021, <https://sn.rs/1kqbk>.
- Milovančević, Vojislav. 2021v. „Obradović: Narodu je dosta da bira između Tadića i Vučića“, *Nova.rs*: 7. april 2021, <https://sn.rs/edwxy>.
- Mihailović, Srećko. 2022. „Prezentacija istraživanja: Predizborno mnjenje građana Srbije - mart 2022“, *Demostat*, 30. maj 2022, <https://sn.rs/vp0b3>.

- Monitor*. 2019. „Zoran Panović, kolumnista Danasa i programski direktor Istraživačkog centra Demostat iz Beograda: Diobe u Srbiji promašuju suštinu“, *Monitor*: 16. jul 2019, <http://skr.rs/z4Gg>.
- Međunarodna misija za posmatranje izbora [MMPI]. 2022. Međunarodna misija za posmatranje izbora, Republika Srbija – predsednički i vanredni parlamentarni izbori 3. april 2022, „Saopštenje o preliminarnim nalazima i zaključcima“, <https://sn.rs/8fm7u>.
- N. A. 2020. „Vučić: Neću se ponovo kandidovati za predsednika Srbije“, *Alo*: 7. maj 2020, <https://sn.rs/se4iy>.
- Nicolas, L. 2022. Tviter nalog Nicolas L, 4. april 2022, <https://sn.rs/sey2w>.
- Nova.rs*. 2021. „Obradović: Bodiroga je dobar predsednički kandidat“, *Nova.rs*: 3. januar 2021, <https://sn.rs/jwb83>.
- Nova.rs*. 2022. „Ponoš: Praktično sam dogovorio da mi Dragojević i S. Kovačević budu savetnici“, *NI*: 20. februar 2022, <https://sn.rs/qwjww>.
- NovaS*. 2022. „Ponoš: Pomaže mi supruga, a ne Šreder u kampanji“, *TV NovaS*: 17. februar 2022, <https://sn.rs/6p6n0>.
- Novosti online*. 2022. „Ponoš se složio da je u Srebrenici bio genocid“, *Večernje novosti*: 18. februar 2022, <https://sn.rs/mmly6>.
- NSPM*. 2022. „Predstavljanje istraživanja javnog mnjenja NSPM: EU, NATO, KiM, rat u Ukrajini i sankcije Rusiji – za uvođenje sankcija Rusiji 6,9%, protiv 82,1 odsto“, *NSPM*: 23. maj 2022, <https://sn.rs/2ib0y>.
- NI*. 2022a. „Debata učesnika predsedničkih izbora na TV N1“, *NI*: 31. mart 2022, <https://sn.rs/87q09>.
- NI*. 2022b. „Zoran Panović: Na Pesmi za Evroviziju došlo do iznenađenja, može i na izborima da dođe“, *NI Info*: 9. mart 2022, Beograd, <https://sn.rs/kjeue>.
- NI*. 2022v. „RIK neće saopštiti preliminarne rezultate nakon zatvaranja birališta“, *N1*, Beograd, 3. april 2022, <https://sn.rs/n2go0>.
- Olenik, Aleksandar. 2022. Tviter profil Aleksandra Olenika, 6. februar 2022, <https://sn.rs/npi5q>.
- Pavlović, Aleksandar. 2022. „Kako je glasao Jadar: pravo stanje stvari“, *Peščanik*: 6. april 2022, <https://sn.rs/7wnhj>.
- Pavlović, Dušan. 2020. „Trideset godina višestranačkih izbora u Srbiji – pun krug“, u: *Kako, koga i zašto smo birali: izbori u Srbiji 1990-2020. godine*, priredili Milan Jovanović i Dušan Vučićević, str. 1011-1023. Beograd: Institut za političke studije i Službeni glasnik.

- Pavlović, Dušan i Slobodan Anтонић. 2007. *Konsolidacija demokratskih ustanova u Srbiji posle 2000. godine*. Beograd: Službeni glasnik.
- Pajtić, Bojan. 2022. Tviter nalog Bojana Pajtića, 4. april 2022, <https://sn.rs/4fx8j>
- Petković, Gordana. 2022. „Utasak nedelje: Na izborima pobedila želja većine da neće demokratiju“, *Nova.rs*: 5. april 2022, <https://sn.rs/odzex>
- Petrić, Goran. 2021. „Dveri neće podržati Tepić za predsedničkog kandidata“, *Nova.rs*: 13. maj 2021, <https://sn.rs/qdktl>.
- Petrović, Ivica. 2021. „Srbija: tri dijaloga uoči izbora“, *Deutsche Welle (DW)* na srpskom: 7. septembar 2021, <https://sn.rs/6nnbj>.
- Petrović, Ivica. 2022. „Izborna kampanja u Srbiji u senci rata u Ukrajini“, *Deutsche Welle* na srpskom: 17. mart 2022, <https://sn.rs/ofil6>.
- Pešić, Vesna. 2022. Tviter nalog Vesne Pešić, 4. april 2022, <https://sn.rs/euchp>.
- Politika*. 2021a. „Predlog vlasti – izbori 3. aprila“, *Politika*: 2. septembar 2021, <https://sn.rs/fcfe7>
- Politika*. 2021b. „Šta predlažu evroposlanici za izborne uslove“, *Politika*: 8. septembar 2021, <https://sn.rs/kglp0>
- Politika*. 2022. „Vučić: Dobio sam podršku skoro 2,3 miliona građana“, *Politika*: 3. april 2022, <https://sn.rs/s234x>
- Popović, Aleksandra 2022a. „Ljudi kupuju zalihe, Vučić poručuje: Ne nasedajte, imamo dovoljno hrane i goriva“, *Danas*: 4. mart 2022, <https://sn.rs/xd12s>
- Popović, Aleksandra. 2022b. „Slogani, poruke biračima i potezi u kampanjama: Ponoš izaziva protivnika, Vučić ‘potpisuje’ urađeno“, *Danas*: 13. mart 2022, <https://sn.rs/1p921>.
- P. O. 2022. „Vučić upozorio: Planiraju da Rusiju izbace iz Ujedinjenih nacija“, *Politika*: 2. mart 2022, <https://sn.rs/4vc1w>
- Republička izborna komisija [RIK]. 2022. „70. sednica Republičke izborne komisije“, Republička izborna komisija, 9. maj 2022, <http://skr.rs/z4f7>.
- Radio Televizija Vojvodine [RTV]*. 2022. „Dveri: Jako selo za jaku državu“, *FoNet*: 11. mart 2022, <https://sn.rs/k3zjj>
- Savić, Danilo. 2022. „Biljana Stojković kandidat koalicije ‘Moramo’ za predsednika“, *Nova.rs*: 27. februar 2022, <https://sn.rs/k87vl>.
- Spalović, Dejan. 2021a. „Stranke sumnjičave prema izborima unutar svojih redova“, *Politika*: 7. mart 2021, <https://sn.rs/5z4id>.
- Spalović, Dejan. 2021b. „Šta opozicija očekuje posle današnjeg sastanka sa vlastima: Više novca u kampanji i veće prisustvo u medijima“, *Politika*: 2. septembar 2021, <https://sn.rs/agwdp>

- SSD. 2021. „Skupština slobodne Srbije: Organizovati izbore unutar opozicije“, Skupština slobodne Srbije, 12. februar 2021, <https://sn.rs/06rek>.
- S. Ć. 2022. „Ćuta i Skupština Slobodne Srbije: Večeras protest ispred RIK-a, *Vreme*: 4. april 2022, <https://sn.rs/xsh36>.
- Tanjug. 2021. „Faktor plus: Na izborima u Beogradu SNS ubedljiv, SSP ispred SPS-a“, *RTV*, 3. avgust 2021, <https://sn.rs/5smhv>
- Fonet. 2016. „Skupštini predložena rezolucija o genocidu u Srebrenici“, *Danas*: 29. juni 2016, <https://sn.rs/15ie7>.
- Fonet. 2021a. „Ekološki ustanak: Blokade paralisale Beograd, uspele preko očekivanja“, *NI*: 27. novembar 2021, <https://sn.rs/cmlbv>
- Fonet. 2021b. „Istraživanje [Demostata]: Za vlast u Srbiji 35 odsto birača, opozicija ima šanse u Beogradu“, *NI*: 11. avgust 2021, <https://sn.rs/15ssp>
- Fonet. 2022a. „Zdravko Ponoš: I građansko i nacionalno“, *Glas Šumadije*: 18. februar 2022, <https://sn.rs/ulr9v>.
- Fonet. 2022b. „Ponoš: Istopolnu zajednicu ne treba nazivati brakom, ne podržavam ulazak Srbije u NATO“, *Danas*: 20 februar 2022, <https://sn.rs/bm281>.
- Fonet. 2022v. „Ponoš: Srbiji nije mesto u NATO ali treba da sarađuje sa njima“, *Danas*: 3. mart 2022, <https://sn.rs/o9paz>.
- Fonet i Beta. 2021. „Dačić: Izbori bi realno mogli da budu održani 3. aprila“, *NI*: 17. septembar 2021, <https://sn.rs/fwiaq>
- Fotografija. 2022. Fotografija „lajka“ Anđele Ruvidić, <https://sn.rs/z31p7>.
- Šljukić Bandović, Mihaela. 2022. „Većina želi autoritarnog lidera i savez sa Rusijom, najmanja podrška EU“, *Istinomer*: 28. maj 2022, <https://sn.rs/xt2xa>
- Youtube. 2022. „Beograd, Aleksandar Vučić predsednik SNS, jedini sam koji je dva puta pobedio u prvom krugu“ *Youtube*: 3. april 2022, <https://sn.rs/yijgn>.

Slobodan Antonić*

Faculty of Philosophy, University of Belgrade

PRESIDENTIAL ELECTIONS IN SERBIA 2022:
CONVINCING VICTORY –
UNCERTAIN FUTURE

Resume

The presidential elections strongly influence the political life in Serbia, as well as the distribution of political power. Through the presidential elections (1990 and 1992), Slobodan Milošević confirmed himself as the first man in Serbia, but his political decline also came as a result of the lost presidential elections (2000). Also, the end of the domination of Boris Tadić and the Democratic Party was marked by the lost presidential elections in 2012. Finally, the supremacy of today's hegemonic political figure, Aleksandar Vučić, was determined by his convincing victory in the presidential elections in 2017 and 2022.

The first part of the article describes the political situation and party constellations ahead of the presidential elections in Serbia in 2022. The opposition could not agree on a joint candidate, who could match the favorite, Aleksandar Vučić. In the end, the pro-Western and sovereignist opposition came out with many candidates. Part of the pro-Western opposition estimated that Zdravko Ponos had a chance to be in the second round, against Vučić. The second part of the article describes the presidential campaigns of the candidates, presents the results of the elections and the public reaction to them. Vučić won convincingly in the first round, winning two hundred thousand votes more than in 2017 (2,224,914 against 2,012,788). This caused the consternation of

* E-mail: santonic@f.bg.ac.rs

* Овај рад је примљен 27. јула 2022. године, а прихваћен на састанку Редакције 15. септембра 2022. године.

the Serbian pro-Western media and attacks on Serbian voters that they are authoritarians and nationalists. The final part of the article discusses the stability of Vučić's government. It lies in the gap between the majority pro-Russian mood of the voters, and the anti-Russian policy of the USA and the EU. Only with great political skill can Vučić avoid falling into that gap.

Keywords: party struggles, electoral behavior, electoral democracy, Aleksandar Vučić
